

NATURRESERVAT I KALMAR LÄN

Ottenby

SISTA ANHALTEN FÖRE HORISONTEN

Tänk dig att du är en fem gram tung kungsfågel som tittar ut mot havshorizonten. Något i kroppen drar dig stenhårt söderut, undan den bistra vinterkylan, men att korsa stora mörka vatten är en chansning på liv och död. De flesta landlevande fåglar tvekar inför att lämna kusten utom synhåll. Att korsa Kalmarsund är inga problem, men sedan håller sig de flesta längs Öland så länge de bara kan, ända till södra udden. Här samlas de som tvekar inför det öppna havet, och även sjöfåglar som tvärtom inte vill flyga över land. Många av dem följer en "luftmotorväg" från norra Ryssland till Västeuropa, som passerar Öland. Om hösten blir den mer trafikerad ju längre söderut på ön man kommer.

För de som klarar färden tillbaka över Östersjön om våren blir Ottenby ofta första land i sikte - en oas med brett utbud av livsmiljöer där olika arter kan hitta mat och andrum.

Därför är Ottenby naturreservat precis rätt ställe för den som vill förstå flyttfåglarnas mirakulösa resor över klotet. Här möts himlen och havet. Här möts fågelskådare och naturintresserade från hela Sverige, och här har resenärer, bönder och kungar mötts sedan medeltiden.

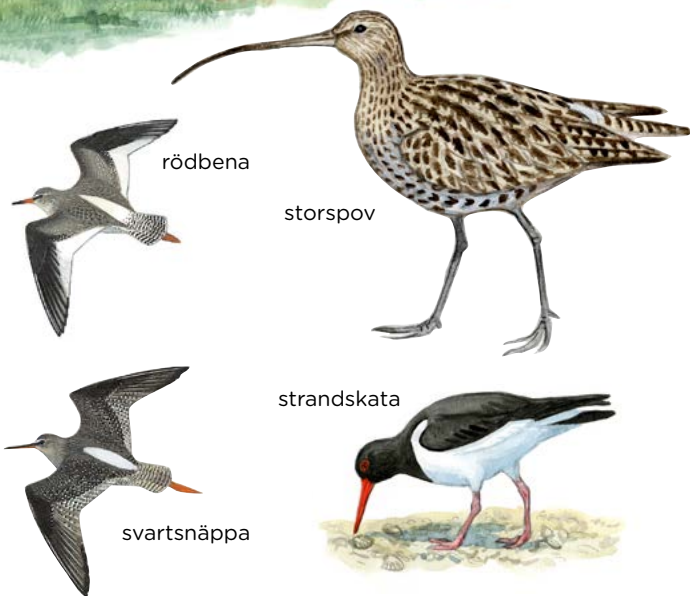
skärfläcka

VÄGKROG FÖR VADARE

Ottenby naturreservat är ett av de bästa ställena i Sverige för att få se olika vadarfåglar. Som namnet antyder vadar de fram i strandkanten på långa ben och spanar efter smådjur i vattnet som de kniper med sina långa näbbar.

Många passerar på sin långa flytt från häckplatser på ryska tundran till vinterkvarter i Sydvästeuropa och Afrika. I Ottenby har de en perfekt "vägkrog" att rasta vid.

Flera arter stannar också kvar på strandängarna kring udden och föder upp sina ungar. På sandreveln öster om Schäferiängarna finns till exempel en av Sveriges största kolonier med skärfläckor. Men vadarnas sommar är kort. Redan i juni börjar honor av svartsnäppa och storspov flytta söderut igen. De tidigaste sydflyttarna möter de senaste nordflyttarna, som höksångare och kärrensångare. Nästan hela året går det att se flyttande fåglar vid Ölands sydspets, även om luftrummet är som allra mest fullt i april-maj och augusti-oktober.

rödbena

storspov

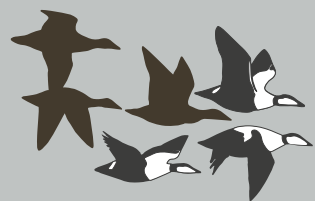
strandskata

svartsnäppa

brushane

UPPTÄCK OTTENBY!

1 LÅNGE JAN

197 trappsteg tar dig upp till toppen av Sveriges högsta fyr, 42 meter hög. En makalös utsikt är lönen för mödan!

2 NATURUM

Här kan besökare i alla åldrar lära sig mer om fågelliv, fågelflyttning, sälar, historia och annat – både genom guidade turer, tipspromenader och utställningen i huset.

3 BRYGGHUSET

Här inne kokade fyrfolket vatten för att tvätta sina kläder. Numera är stugan alltid öppen för besökare som söker skydd från väder och vind.

4 FÅGEL BLÅ

Restaurangen som ligger granne med Naturum är en legendarisk mötesplats för fågelskådare där många kryss har firats. Här kan du ta dig en fika eller äta en bit mat.

5 FÅGELSTATIONEN

Fågelstationen och dess trädgård är stängd för allmänheten och det är inte tillåtet att vistas där på egen hand. Du är däremot varmt välkommen att boka en ringmärkningsguidning.

TECKENFÖRKLARING

- RESERVATSGRÄNS
- P PARKERING
- P PARKERING*
- T TOALET**
- A FÅGELTORN
- O OBSERVATIONSPLATS
- R RESTAURANG
- M MATSÄCKSSTUGA
- H VANDRARHEM

*Endast för personer med funktionsvariation

**Tillgänglighetsanpassad

0 400m

VANDRINGSLEDER

- - - TILLTRÄDESFÖRBUD 1 APRIL-15 NOVEMBER
- - - TILLTRÄDESFÖRBUD 1 APRIL-31 AUGUSTI (gäller inte särskilt iordningställda strövstigar)
- o o o o LED ANPASSAD FÖR RULLSTOL/BARNVAGN
- - - VÄSTRA MARKSLINGAN 3,4 KM
- ◆ ◆ ◆ KYRKHAMNSLEDEN 5,7 KM
- ○ ○ NORRA LUNDELEDEN 3,9 KM
- ▲ ▲ ▲ SKOGSUDDESLINGAN 1,5 KM. Barnvagnsvänlig naturstig med information
- ● ● MARKERAD STIG

6 SANKT JOHANNES KAPELL

Här samlades fiskarfamiljerna till gudstjänst från ett medeltida fiskeläge, vars rester syns i form av ett hundratal husgrunder.

7 OTTENBY LUND

Ottenby lund är en sagolik lövskog med gamla jättekäkar, gläntor och små dammar. Under försommaren kan man få höra sommargyllingen klara stämma ur den intensiva fågelkören.

8 SCHÄFERIÄNGARNA

Schäferiängarna är en rest av en gigantisk slåtteräng, där hö till Ottenbys kreatur bärgades. I de idag betade markerna häckar och rastar mängder av vadare och andra fåglar.

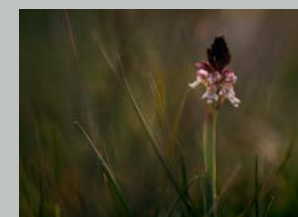
9 SLÅTTERÄNGEN

En mindre del av den forna ängsmarken slås än idag, en slåtteräng norr om Ängsvaktarstigen. En enda kvadratmeter här kan rymma så många som 40 olika växter.

10 VÄSTRA MARK

Landskapet i väster har sedan urminnes tider formats av betande djur. Det här är fina strövmarker där orkidéer som göknycklar, johannesnycklar och krutbrännare dyker upp om våren.

krutbrännare

RIKA ÄNGAR OCH LÖVSKOGAR

Mycket av Ottenbys rika natur hänger samman med områdets speciella kulturhistoria. Ända in på 1940-talet bredde en väldig slåtteräng ut sig över nuvarande Schäferiängarna, södra delen av Ottenby lund och en del av dagens Västra mark. Där hade bönderna slagit vinterfoder till djuren sedan urminnes tider, men ängen krympte tills slåttern upphörde helt på 1960-talet.

En stor del av de gamla ängarna används numera som betesmark och sedan 1988 slås återigen en del av Schäferiängarna, norr om Ångsvaktarstigen. Arealen som slås här är ovanligt stor. Under århundraden har fågelliv och växter anpassat sig till livsvillkoren i de öppna markerna, och om de växer igen skulle många arter försvinna.

Ottenby lund är idag en lövskog där ek och björk är vanligast. De äldsta ekarna är över 450 år gamla och har ett midjemått på drygt fyra meter. De gamla träden och lundens fuktiga klimat gör att många väldigt sällsynta lavar trivs här. I de gamla träden och i träden som redan har dött lever också många speciella insekter. Lundens artrikedom blir ännu större tack vare att några slåtterängar även här återigen slås. Kyrkängen i norr har den rikaste floran av lundens slåtterängar, tack vare att den undgått gödning. Här kan du se arter som ormtunga, nattviol, fläcknycklar och loppstarr.

Idag står Ottenby kungsgård för den mesta skötseln i reservatet. Deras kor och får betar stora områden. Till sammans med hjortbetet och slåttern bidrar det till att hålla markerna öppna och bevara deras artrikedom.

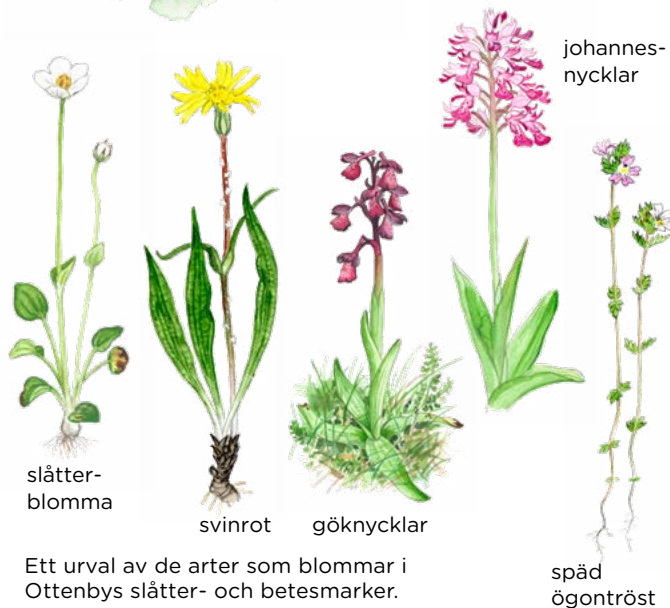

På lundens gammelekar växer många sällsynta och hotade lavar som bara finns på en handfull träd i hela Sverige. En av dem är **daggklotterlav**.

Under sista veckan i maj anländer sommargyllingen till Ottenby lund.

I maj hörs en mång-röstad kör från alla håll i lunden. Halsbands-flugsnapparen är en av många småfåglar som tar ton.

Ett urval av de arter som blommar i Ottenbys slåtter- och betesmarker.

Den starkt hotade fjärilen ljusgrått ängsfly trivs i lundens halvöppna lövskogar.

I lundens gamla och döda träd lever bokoxe och många andra sällsynta skalbaggar.

STENÅLDERSLIV OCH KUNGLIG JAKT

Redan på stenåldern bodde folk i området kring Ölands södra udde. Precis norr om kungsgården finns ett av Ölands största järnåldersgravfält med 275 gravar. Namnet "Otenby" nämns redan på 1200-talet. I byns namn ingår namnet Otame, som betyder vild, otam, och som förekommer på runinskrifter redan på 1000-talet. Men 1544 beordrade Gustav Vasa att byn skulle rivas för att ge plats åt Ottenby kungsgård. Gustav Vasas son, Johan III, lät sätta ut dovhjortar i Ottenby år 1569 och deras ättlingar lever på Ottenby än idag. Vår nuvarande kung Carl XVI Gustaf innehar jakträtten och för traditionen vidare.

Medeltida fiskeläge. Stenkorset som du ser på östra sidan om vägen ner mot udden markerar resterna av Sankt Johannes kapell från 1200-talet. Här samlades fiskarfamiljerna från ett stort medeltida fiskeläge.

Vid Kungsstenarna i Västra mark finns ett gravfält från yngre järnåldern.

Gammal olycksplats. I gamla tider använde sjömän naturliga landmärken vid navigering. Ett stort hagtornsträd kallat "Rosenkinds torn" användes länge som landmärke på Ölands södra udde. Men i slutet av 1600-talet byggdes en fyrbåk på udden, med en järnkorg där brinnande stenkol hissades upp på en lång stång. Fyrbåken gav inte särskilt mycket ljus men ölänningarna klagade inte eftersom vrakplundring gav ett viktigt tillskott till ortsbefolkningens inkomster. Inte minst var virket från fartyg och båtar uppskattat, eftersom virke och ved tidvis var en bristvara.

Trots ortsbefolkningens motstånd beslutades att fyrbåken skulle ersättas av en fyr. Till bygget användes rester av Sankt Johannes kapell, som hade börjat förfalla, och fyren fick namnet Långe Jan som en kortform av Johannes. Fyren tändes i november 1785 för första gången.

Världsarv. Under flera tusen år har djur gått på bete och människor har slagit med lie här. Den oavbrutna hävden från förhistorisk tid till idag är grunden till att Södra Ölands odlingslandskap – som Ottenby är en del av – har utsetts till världsarv. Radbyarna, den odlade marken, sjömarkerna och alvarmarkerna utgör tillsammans världsarvet.

VAGGA FÖR FÅGELFORSKNING

Ända sedan Carl von Linné kom till Ottenby 1741 har Ölands södra udde varit känd för sitt rika fågelliv. 1946 öppnade Ottenby fågelstation, där tusentals fåglar får en ring runt benet varje år.

Världsunik forskning. Här finns den längsta oavbrutna ringmärkningsserien i världen. Ringmärkningen har lärt oss mycket av det vi vet om hur fåglar flyttar och lever sina liv. Idag är stationen också en del av svensk miljöövervakning, som visar hur arter ökar och minskar. Dessutom bedrivs här forskning kring influensavirus som faktiskt har sin naturliga förekomst hos änder och andra sjöfåglar.

kungsfågel

Naturreseptatet Ottenby rev gränsar till Ottenby i öster. Under ytan döljer sig en undervattensvärld av tangskogar, musselbankar och ålgräsängar. Här finns gott om fisk som blir till mat åt fåglar och sälar. Ottenby rev är en av fyra knobbsälkolonier i Egentliga Östersjön (området söder om Åland). I området finns också gott om gråsäl, som har sina kolonier längre norrut.

knubbsäl

gråsäl

NATURRESERVATET OTTENBY I KORTHET

- AREAL: 995 HA, VARAV 95 HA VATTEN
 - INVIGNINGSÅR: 1970
 - LÄN: KALMAR
 - LANDSKAP: ÖLAND
-

FÖRESKRIFTER

Inom naturreseptatet gäller speciella regler. Fullständiga föreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreseptatet finns på skyltar i reservatet.

- Det råder beträdnadsförbud inom vissa områden och under vissa tider på året, se folderkartan.
- Vid jakt, som anslås med skyltar, är det endast tillåtet att beträda lunden på Ångsvaktarstigen och på Allévågen från Norra lundparkeringen ner till norra fågeltornet.
- Parkering får bara ske på iordningställda parkeringsplatser.
- Hundar ska hållas i koppel året runt.
- Det är inte tillåtet att tälta eller ställa upp husvagn.
- Det är inte tillåtet att göra upp eld eller skräpa ner.
- Det är inte tillåtet att plocka blommor, skada eller borta växande träd, buskar eller växter.
- Det är inte tillåtet att skada eller störa vilda djur.

Ottenby är en av Sveriges bästa fågellokaler. Ett vanligt år ses omkring 270 fågelarter här.

HITTA HIT

Naturreseptatet Ottenby ligger på Ölands sydspets. Det är bara att åka så långt söderut det går så kommer du rätt!

GLÖM INTE

KIKARE: För att uppleva fåglarna på nära håll är det bra med en kikare. Har du ingen egen kan du låna på Naturum.

MER INFORMATION

Länsstyrelsen i Kalmar län

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/kalmar

Kontakt: 010 - 223 80 00,

reservat.kalmar@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen
Kalmar län

Området ingår i EU:s nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

Produktion: Naturcentrum AB 2022. **Text:** A. Froster **Karta:** C. Lindkvist, Naturcentrum AB. **Illustrationer:** N. Forshed med undantag av bokoxe av M. Holmer samt svartsnäppa och rödbena av K. Mullarney. **Foto framsida:** J. Nilsson.

Övriga foto: J. Nilsson (fåglar över horisonten, fågelskådare, liten bild av Långe Jan, Naturum, brygghuset, fågelstationen, slätterängen, krutbrännare), H. Karlsson (Långe Jan i kvällsljus, Kungsstenarna, fågelmärkning, dovhjort vid lunden), S. Hultengren (daggklotterlav) och Länsstyrelsen (Sankt Johannes kapell).